

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kirkkolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kirkkolain arkkipiispan vaalia koskevaa säännöstä siten, että arkkipiispan vaalissa vaalin tulosta laskettaessa arkkihiippakunnan äänioikeutettujen äänen painoarvoa vähennetään. Samalla piispan vaalia koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi lisäämällä äänioikeutettuihin hiippakunnasta kirkkohallitukseen valittu maallikkojäsen.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettaviksi lääninrovastin valintaa koskevia säännöksiä siten, että lääninrovastin vaalista luovutaan ja tuomiokapituli nimittää lääninrovastin neljäksi vuodeksi kerrallaan rovastikunnan seurakuntien kirkkoherroista. Tavoitteena on selkiyttää ja kehittää lääninrovastin tehtävää vahvistamalla hänen yhteyttään piispaan ja tuomiokapituliin sekä keventää hiippakunnan hallintoa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2017.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
YLEISPERUSTELUT	3
1 NYKYTILA	3
1.1 Arkkipiispan vaali	3
<i>Arkkipiispan tehtävät</i>	3
<i>Arkkipiispan vaalin kehitys</i>	3
<i>Arkkipiispan valinta muissa luterilaisissa kirkoissa</i>	4
1.2 Lääninrovastin valinta.....	6
2 NYKYTILAN ARVIOINTI	7
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	7
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	7
5 ASIAN VALMISTELU	8
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	9
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	9
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET	9
3 VOIMAANTULO.....	10
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	10
LAKIEHDOTUKSET	11
Laki kirkkolain muuttamisesta.....	11
LIITE	13
RINNAKKAISTEKSTI.....	13
Laki kirkkolain muuttamisesta.....	13

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Arkkipiispan vaali

Arkkipiispan tehtävät

Arkkipiispan tehtävät määräytyvät piispan viran yleisten lakisääteisten tehtävien ja arkkipiispan erityistehtävien kautta. Piispan virkaa on pidetty ennen muuta evankeliumin julistamisen ja sakramenttien jakamisen virkana. Kirkon järjestysmuodossa on lähdetty siitä, että arkkipiispa on ensimmäinen vertaistensa joukossa (primus inter pares). Arkkipiispa toimii kuten muutkin piispat kirkkojärjestyksen 18 luvun 1 §:n mukaan hiippakuntansa hengellisenä kaitsijana ja hoitaa piispan virkaan liittyvät tehtävät arkkihiippakunnassa. Sen jälkeen, kun toisen piispan virka perustettiin vuonna 1998, piispallinen vastuu on jakautunut arkkihiippakunnassa arkkipiispan ja piispan kesken. Piispojen työnjako on arkkihiippakunnassa toteutettu hiippakuntaa jakamatta; siksi molemmat piispat ovat yhtä lailla hiippakunnan piispoja. Arkkipiispan vastuulle kuuluvat Turun tuomiorovastikunnan ja Naantalin rovastikunnan 17 seurakuntaa ja piispan vastuulle puolestaan muiden rovastikuntien 39 seurakuntaa.

Arkkipiispan erityistehtäviin kuuluu kirkkojärjestyksen 18 luvun 2 §:n mukaan uusien piispojen vihkiminen tehtäväänsä ja lisäksi kokonaiskirkon tehtäviä. Arkkipiispa toimii virkansa puolesta kirkolliskokouksen, piispainkokouksen ja kirkkohallituksen puheenjohtajana. Mainittujen toimielinten puheenjohtajana hän käyttää puheenjohtajalle kuuluvaa valtaa ja on yksi päättäjä muiden joukossa. Arkkipiispa ei kuitenkaan ole hallintoelinten alaisten viranhaltijoiden esimies. Arkkipiispa toimii nykyisin myös kirkon viestinnän neuvottelukunnan sekä kirkon EU-neuvottelukunnan puheenjohtajana, koska hänet on valittu näihin tehtäviin. Arkkipiispan tehtäviin kuuluu päättää yksin tai yhdessä piispainkokouksen kanssa kirkon edustamisesta ekumeenisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä, ja hän edustaa kirkkoa kansainvälisissä suhteissa muita piispoja enemmän. Arkkipiispa hoitaa yhteiskuntasuhteita ja kirkon yhteyksiä tiedotusvälineisiin sekä myöntää tietyt kirkolliset kunniamerkit.

Arkkipiispan tehtävät lisääntyivät 1800- ja 1900-luvuilla asteittain ja ilman perusteellista periaatteellista tai teologista pohdintaa. Arkkipiispa nimitettiin 1800-luvulla nimenomaan Suomen arkkipiispaksi. Vasta vuonna 1899 arkkipiispaa kutsuttiin ”Turun arkkihiippakunnan piispaksi ja Suomen arkkipiispaksi”.

Arkkipiispaa on pidetty ensisijaisesti oman hiippakuntansa piispana. Viran keskeisimpien tehtävien on katsottu liittyvän paikallisen kirkon sakramentaaliseen elämään ja piispan on katsottu voivan toimia piispana vain välittömässä yhteydessä seurakuntiin. Kokonaiskirkon tehtävät on nähty piispan tehtävään nähden toissijaisiksi, minkä vuoksi arkkihiippakunnan valitsijoilla on ollut huomattava painoarvo arkkipiispaa valittaessa.

Arkkipiispan vaalin kehitys

Arkkihiippakunnan äänestäjillä ei ollut vuoden 1686 kirkkolain mukaan arkkipiispan vaalissa muita hiippakuntia suurempia mahdollisuuksia vaikuttaa vaalin lopputulokseen vaan he jäivät selvään vähemmistöön. Tilanne muuttui merkittävästi Schaumanin kirkkolain myötä vuonna 1869, jolloin arkkipiispan vaaliin saivat osallistua arkkihiippakunnan papiston ja tuomiokapi-

tulin lisäksi muiden hiippakuntien piispat ja tuomiokapitulin varsinaiset jäsenet. Muita hiippakuntia oli tuolloin ainoastaan kaksi, joten arkkihiippakunnan äänestäjillä oli selvä enemmistö valitsijoiden joukossa. Schaumanin kirkkolaisissa korostettiin, että arkkipiispa on piispa vertaisensa joukossa, ja siksi arkkihiippakunnan valitsijoille annettiin selkeä enemmistö vaalissa. Vaalitapa vastasi arkkipiispan sen hetkisiä tehtäviä siinä mielessä, että kirkolla ei ollut keskushallintoa eikä arkkipiispalla ollut muita kokonaiskirkon tehtäviä kuin harvoin kokoontuviin kirkolliskokouksen ja pappissäädyn puheenjohtajuudet.

Muiden hiippakuntien ja kokonaiskirkon äänioikeutettujen määrää on lisätty asteittain lisääntyneiden kokonaiskirkon tehtävien takia. Vuoden 1949 lainmuutoksella tulivat äänioikeutetuiksi myös hiippakunnan seurakuntien valitsijamiehet, joita oli yksi tai kaksi kirkkoherrakuntaa, nykyistä seurakuntaa, kohden. Vuoden 1964 kirkkolaisissa äänioikeutettujen joukko oli lähes sama kuin Schaumanin kirkkolain aikaan. Tuomiokapitulista äänioikeutettuja olivat vakinaiset jäsenet ja notaari. Nykyisten säännösten mukaan vajaa neljännes valitsijoista tulee Turun arkkihiippakunnan ulkopuolelta.

Voimassa olevan kirkkolain 23 luvun 16 §:n mukaan arkkipiispan vaalissa ovat äänioikeutettuja arkkihiippakunnan papit ja lehtorit, hiippakunnasta hiippakuntavaltuustoon valitut maallikkojäsenet ja kirkolliskokoukseen valitut maallikkoedustajat sekä arkkihiippakunnan seurakuntien maallikkovalitsijat, tuomiokapitulin lakimiesasessori ja maallikkojäsen. Arkkihiippakunnan seurakuntien kirkkovaltuustojen ja seurakuntaneuvostojen maallikkojäsenet valitsevat niin monta maallikkovalitsijaa, että maallikkovalitsijoita on yhteensä yhtä monta kuin äänioikeutettuja pappeja ja lehtoreita yhteensä.

Lisäksi arkkipiispan vaalissa äänioikeus on muista hiippakunnista kirkolliskokoukseen valituilla edustajilla. Vuoden 2004 alusta voimaan tulleen lainmuutoksen myötä äänioikeus on myös saamelaiskäräjien kirkolliskokoukseen valitsemalla edustajalla sekä muiden hiippakuntien hiippakuntavaltuustojen, tuomiokapitulien ja kirkkohallituksen jäsenillä.

Vuonna 2010 arkkipiispan vaalissa äänioikeutettuja oli yhteensä 1236, joista 74 % oli Turun arkkihiippakunnasta ja 26 % muista hiippakunnista ja kirkon keskushallinnosta. Papiston äänioikeus on aikaisemmin ollut sidoksissa henkilön ikään, mutta rajoituksesta on luovuttu 1 heinäkuuta 2014 lukien. Äänioikeuden laajenemisesta koko papistoon on seurannut, että äänioikeutettujen määrä Turun arkkihiippakunnassa on lisääntynyt ja arkkihiippakunnan äänien painoarvo entisestään kasvanut. Arkkihiippakunnan ja muiden hiippakuntien äänimäärien prosenttiosuuksien suhde olisi tammikuun 2016 lukujen mukaan 79/21 arkkihiippakunnan eduksi.

Arkkipiispan valinta muissa luterilaisissa kirkoissa

Ruotsin kirkossa arkkipiispan tehtävät jakaantuvat kirkon yhteisen hallinnon sekä Uppsalan hiippakunnan tuomiokapitulin puheenjohtajuuden ja arkkipiispan vastualueen kaitsennan kesken. Vuodesta 1990 alkaen Uppsalan hiippakunnassa on arkkipiispan ohella ollut myös hiippakuntapiispa. Hiippakuntapiispa toimii tuomiokapitulin varapuheenjohtajana ja hoitaa piispallista kaitsentaa omalla vastualueellaan. Arkkipiispa toimii tuomiokapitulin puheenjohtajana ja hänen vastuulleen kuuluvat Uppsalan rovastikunnan seurakunnat. Lisäksi arkkipiispa johtaa piispan kanssa vuotuisia rovastikokouksia sekä pappis- ja diakoniamokouksia. Arkkipiispan tehtävänä on myös johtaa piispojen vihkimykset. Arkkipiispan kokonaiskirkon tehtäviin kuuluvat kirkolliskokouksen oppilautakunnan, kirkkohallituksen ja sen työvaliokunnan sekä piispainkokouksen puheenjohtajuudet.

Arkkipiispan vaalissa äänioikeus on kaikilla hiippakuntahallitusten, tuomiokapituleiden ja kirkkohallituksen jäsenillä. Lisäksi äänioikeus on Uppsalan hiippakunnassa kaikilla vähintään kuusi kuukautta papin tai diakonin virassa olleilla papeilla ja diakoneilla sekä maallikoilla, joita valitaan yhtä monta kuin on aktiivisessa palveluksessa olevia pappeja ja diakoneja. Äänet jaetaan muiden hiippakuntien lukumäärällä eli kymmenellä. Vaali ratkeaa, jos joku ehdokkaista saa enemmän kuin puolet äänistä. Muussa tapauksessa suoritetaan toinen kierros kahden eniten ääniä saaneen ehdokkaan välillä. Ääntenlasku suoritetaan siten, että Uppsalan hiippakunnassa annetut äänet jaetaan muiden hiippakuntien lukumäärällä eli kymmenellä ja saadusta tuloksesta poistetaan desimaalit. Äänten jakamista on perusteltu siten, että tällä tavalla Uppsalan hiippakunta ei voi yksin ratkaista vaalia. Kokonaiskirkolle on siten tietoisesti annettu selkeä enemmistö äänten jakautumisessa. Sen merkitys vaalissa tulee myös näkyviin arkkipiispan toimenkuvaa määriteltäessä. Arkkipiispan vaalissa vuonna 2013 ääniä annettiin yhteensä 325 jakautuen seuraavasti: Kirkkohallitus 15, hiippakuntahallitukset ja tuomiokapitulit 243 ja Uppsalan hiippakunta 67. Uppsalan hiippakunnan äänet laskettiin siten, että 335 papin ja diakonin sekä 335 maallikkojäsenen äänet (670) jaettiin kymmenellä.

Norjan kirkossa ei ole ollut arkkipiispaa vuoden 1537 jälkeen. Arkkipiispaa lähinnä oleva toimi on piispainkokouksen puheenjohtajuus. Piispainkokous valitsi vuodesta 1934 lähtien puheenjohtajaksi (Preses) jonkun virassa olevista piispoista neljän vuoden toimikaudeksi. Vuodesta 2011 lähtien puheenjohtajuus on liitetty yhteen piispanvirkaan. Puheenjohtajana toimii Nidarosin hiippakunnan piispa, jonka toimisto ja asuinpaikka sijaitsevat Trondheimissa. Preses johtaa puhetta piispainkokouksessa ja sen työvaliokunnassa sekä edustaa piispainkokousta kirkkohallituksessa ja muissa kokonaiskirkollisissa yhteyksissä. Preses vastaa yhteiskuntasuhteiden ja median hoitamisesta sekä hoitaa ekumeenisia ja kansainvälisiä tehtäviä. Hän vihkii myös uudet piispat tehtävänsä. Preses ei toimi kirkolliskokouksen eikä kirkkohallituksen puheenjohtajana, vaan näihin tehtäviin valitaan maallikko. Nidarosin hiippakunnassa Presesin erityisellä vastuulla on Nidarosin tuomiorovastikunta, jossa on ainoastaan neljä seurakuntaa. Nidarosin hiippakunnassa on myös toinen piispa, joka vastaa hengellisestä työstä hiippakunnan muissa rovastikunnissa.

Tanskan kirkossa ei ole virallisesti johtavaa piispaa. Kööpenhaminan piispa on toiminut kirkon epävirallisena johtajana, ja hän on yleensä ollut piispojen primus inter pares. Kööpenhaminan piispa toimittaa piispojen vihkimiset ja edustaa Tanskan kirkkoa ekumeenisissa yhteyksissä. Korkeinta hallinnollista valtaa Tanskassa käyttää kirkollisasiain ministeri (kirkeminister). Kirkolla ei ole itsenäisiä päättäviä toimielimiä.

Latvian evankelis-luterilainen kirkko sai arkkipiispan viran vuonna 2012. Myös Viron evankelis-luterilaisessa kirkossa on nykyään arkkipiispan virka. Baltian maiden luterilaisten kirkkojen päätökset piispanviran perustamisesta voidaan nähdä osoituksena kasvavasta tarpeesta saada johtava piispa hoitamaan kirkon yhteisiä asioita ja edustamaan kirkkoa suhteessa valtioon, muihin kirkkoihin ja yhteiskuntaan. Viron evankelis-luterilaisen kirkon arkkipiispa (peapiiskop) on kirkon ylin hengellinen johtaja ja ylipaimen, jonka kirkkona toimii Tallinnan tuomiokirkko. Arkkipiispan valitsee 57-jäseninen kirkolliskokous ennalta asetettujen ehdokkaiden joukosta.

Saksan yhdistyneessä evankelis-luterilaisessa kirkossa (VELKD) johtavan piispan valitsee kirkolliskokous piispainkokouksen jäsenistä. Johtavan piispan valintaa valmistelee piispainvalintakomitea, johon kuuluu kaksi jäsentä piispainkokouksesta ja kuusi jäsentä kirkolliskokouksesta. Komitea laatii ehdotuksen, jossa ehdolle asetetaan kaksi piispainkokouksen jäsentä. Kirkolliskokouksella on halutessaan oikeus lisätä vaaliin kolmas ehdokas. Kirkolliskokouksen

jäsenistä tulee vaalia toimitettaessa olla läsnä vähintään kaksi kolmasosaa. Johtavaksi piispaksi valitaan se, joka saa enemmän kuin puolet kirkolliskokouksen koko jäsenmäärän mukaan lasketuista äänistä. Jos vaalia ei saada ratkaistua yhden tai kahden vaalikerroksen jälkeen, piispainkokous ja kirkolliskokous kokoontuvat yhteiseen suljettuun neuvotteluun, jossa piispainvaalikomitea tekee uuden vaaliehdotuksen. Johtava piispa on yhdistyneen kirkon ensimmäinen hengellisen viran haltija, jolla on oikeus saarnata yhdistyneen kirkon seurakunnissa ja lähettää paimenkirjeitä. Johtava piispa on kirkkohallituksen ja piispainkokouksen puheenjohtaja. Lisäksi hän edustaa yhdistynyttä kirkkoa ja toteuttaa yhdistyneen kirkon järjestyksen mukaan päätettyjä kirkkolakeja.

Amerikan evankelis-luterilaisen kirkon (ELCA) johdossa on johtava piispa (presiding bishop). Kirkolliskokous valitsee johtavan piispan kuuden vuoden toimikaudeksi suljetulla lippuäänestyksellä. Johtavan piispan tulee olla kirkon vihitty pappi. Kirkon kaitsijana johtava piispa on kirkon uskon opettaja ja johtaa kirkon elämää ja todistusta. Johtava piispa toimii organisaation puheenjohtajana ja ylimpänä toimeenpanevana viranhaltijana. Hän on kirkon johtava ekumeeninen viranhaltija ja sen pääedustaja kansallisissa ja kansainvälisissä kirkkojen välisissä järjestöissä. Johtava piispa muun muassa koordinoi ja tukee synodien piispojen työtä, nimittää kirkon keskushallinnon toimeenpanevat viranhaltijat ja johtaa heidän työtään.

1.2 Lääninrovastin valinta

Lääninrovastin virkanimike pohjautuu jo reformaatiota edeltävänä aikana käytettyyn nimitykseen rovasti (lat. praepositus, esimies). Pohjoismaissa keskiajalta lähtien rovastiksi nimitettiin hiippakuntaa pienemmän hallintoalueen johdossa toimivaa virkamiestä (lat. praepositus ruralis). Näiden rovastien eli lääninrovastien tehtävänä oli reformaation jälkeenkin toimia piispan luotettuna ja eräänlaisena väliportaana tuomiokapitulin ja paikallisseurakunnan välillä. He toimivat alueensa pappien esimiehinä ja hengellisen sekä siveellisen elämän valvojina. Hiippakunnan piispa nimitti heidät tehtävänsä. Vuoden 1869 kirkkolaissa lääninrovastin nimittäminen siirtyi piispalta tuomiokapitulille.

Lääninrovastin valintatapaa koskevia säännöksiä on kirkkolaissa, kirkkojärjestyksessä ja kirkon vaalijärjestyksessä. Kirkkolain 19 luvun 11 §:n mukaan lääninrovasti valitaan kuudeksi vuodeksi kerrallaan rovastikunnan seurakuntien kirkkoherroista. Tuomiokapituli nimittää virkaan jonkun kolmesta lääninrovastin vaalissa eniten ääniä saaneesta kirkkoherrasta. Äänioikeus lääninrovastin vaalissa on kirkkolain 23 luvun 17 §:n 2 momentin mukaan rovastikunnan papeilla ja lehtoreilla. Saman luvun 11 §:n mukaan tuomiokapituli määrää jonkun rovastikunnan kirkkoherroista hoitamaan virkaa silloin, kun virka on avoinna tai lääninrovasti on virkavapaa. Vaalin ajankohdasta, toimittajista ja toimittamisesta on säännökset kirkon vaalijärjestyksessä.

Lääninrovastin tehtävänä on johtaa rovastikuntaa, jossa hän toimii piispan ja tuomiokapitulin apuna rovastikunnan kirkollisessa hallinnossa, sekä edistää sen seurakuntien yhteistoimintaa. Lääninrovastin tehtävistä rovastikunnassa säädetään kirkkojärjestyksen 19 luvun 8 §:ssä. Lääninrovasti ei ole muiden kirkkoherrojen esimies. Hän avustaa piispaa kaitsentatehtävässä rovastikunnan alueella ja on vastuussa piispalle rovastikuntansa asioista. Piispa ja tuomiokapituli voivat antaa hänelle erilaisia tehtäviä.

2 Nykytilan arviointi

Arkkipiispan kokonaiskirkon tehtävät ovat lisääntyneet, ja niiden osuus hänen työtehtävistään on kasvanut. Tämän myötä arkkipiispalla on merkittävä asema kirkon johdossa. Median kehitys on osaltaan johtanut siihen, että arkkipiispa esiintyy julkisuudessa yhä enemmän koko kirkon äänenä kirkollisesti ja yhteiskunnallisesti merkittävässä kysymyksissä. Eräässä mielessä arkkipiispa on siten henkilöjohtaja toimiessaan kirkon äänenä yhteiskunnassa, vaikka hänellä ei olekaan määräysvaltaa muissa hiippakunnissa. Tapahtunut kehitys lisää tarvetta joko laajentaa niiden arkkipiispan vaaliin osallistuvien valitsijoiden piiriä, jotka edustavat muita hiippakuntia, tai muuttaa arkkiihiippakunnassa annettavien äänien painoarvoa.

Harkittaessa arkkipiispan vaalin muutostarvetta on otettava huomioon, että vaali on sidoksissa yhtäältä arkkipiispan legitimitettiin arkkiihiippakunnassa, joka syntyy siitä perusteesta, että hiippakunnalla on oikeus valita piispansa, ja toisaalta mandaattiin toimia kokonaiskirkollisissa tehtävissä. Mitä suurempi vaalissa saatu jälkimmäinen mandaatti on, sitä enemmän se poikkeaa muiden piispojen mandaatista. Muista hiippakunnista arkkipiispan vaalissa saadut äänet eräässä mielessä ohentavat piispan roolia arkkiihiippakunnassa. Arkkipiispan vaalitapaa uudistettaessa on siten löydettävä tasapaino arkkipiispan legitimitettiin säilyttämiseksi hiippakunnassaan mutta myös otettava huomioon arkkipiispan kokonaiskirkollinen rooli. Lisäksi olisi tarkoituksenmukaista säilyttää arkkipiispan vaali mahdollisimman pitkälle yhtenevänä muiden piispojen vaalin kanssa ottaen kuitenkin huomioon arkkipiispan erityisasema koko Suomen arkkipiispana.

Rovastikunnassa toimitettavaa lääninrovastin vaalia on pidetty tarpeettoman raskaana valintamenettelynä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan arkkipiispan vaalitapaa muutettavaksi siten, että arkkiihiippakunnan äänioikeutettujen äänien painoarvoa vähennettäisiin. Kirkkolain 23 luvun 16 §:ään ehdotetaan lisättäväksi arkkipiispan vaalin tuloksen laskentaperiaatetta koskeva säännös. Sen mukaan vaalin tulosta laskettaessa arkkiihiippakunnan äänioikeutettujen äänten painoarvoa vähennetään sen mukaan kuin kirkon vaalijärjestyksessä säädetään. Ehdotuksen käsittelyn yhteydessä kirkolliskokous päätti muuttaa kirkon vaalijärjestyksestä siten, että arkkipiispan vaalissa arkkiihiippakunnan äänioikeutettujen antamat äänet jaetaan luvulla kolme. Kirkon vaalijärjestyksen muutos tulee voimaan samana päivänä kuin kirkkolain muutos.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi piispan vaalissa äänioikeutettuja koskevaa säännöstä siten, että hiippakunnasta kirkkohallitukseen valitulla maallikkojäsenellä olisi äänioikeus piispan vaalissa.

Lääninrovastin valintatapaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että tuomiokapituli valitsisi lääninrovastin neljäksi vuodeksi kerrallaan rovastikunnan seurakuntien kirkkoherroista ja lääninrovastin vaalista luovuttaisiin. Muutoksen tavoitteena on selkiyttää lääninrovastin roolia ja vahvistaa yhteyttä piispaan. Lääninrovastin tehtäviin ei esitetä muutoksia.

4 Esityksen vaikutukset

Esityksessä on haettu tasapainoa arkkipiispan lisääntyneiden kokonaiskirkon tehtävien ja kirkon järjestysmuodon ja tradition välillä. Kun arkkipiispan vaalissa arkkiihiippakunnan äänioi-

keutettujen äänet jaettaisiin luvulla kolme, arkkihiippakunnan äänioikeutetuille jäisi edelleen pieni enemmistö, prosenttiosuudet noin 55/45. Tämä takaisi riittävän yhteyden hiippakuntaan ja seurakuntiin ja antaisi virkaan valitulle legitimitetin hoitaa piispan tehtäviä arkkihiippakunnassa. Arkkipiispan mandaatti toimia kokonaiskirkon tehtävissä kuitenkin vahvistuisi. Uusi äänten laskentatapa ei muuttaisi kirkon järjestysmuodon mukaista arkkipiispan ja muiden piispojen välistä suhdetta tai työnjakoa eikä arkkihiippakunnan äänioikeutettujen määrää.

Lääninrovastin valintatavan muutos selventäisi lääninrovastin asemaa ja vahvistaisi hänen yhteistyötään piispan ja tuomiokapitulin kanssa. Hiippakunnan hallintoa muutos keventäisi lääninrovastin vaalin jäädessä pois. Esityksen arvioidaan kokonaisuudessaan kehittävän ja edistävän hiippakunnan toimintaa, jolloin se pystyy paremmin vastamaan kirkollisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin.

Esityksellä ei arvioida olevan välittömiä taloudellisia vaikutuksia eikä lapsiin kohdistuvia vaikutuksia.

5 Asian valmistelu

Esitys on kirkolliskokouksen ehdotuksen mukainen. Kirkolliskokoukselle esitys valmisteltiin piispan ja arkkipiispan vaalin osalta kirkkohallituksessa ja lääninrovastin valinnan osalta piispainkokouksessa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

2 luku Kirkkolaki ja muut kirkkoa koskevat säädökset

3 §. *Kirkon vaalijärjestys ja säädösten julkaiseminen.* Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta lääninrovastin vaalista.

19 luku Tuomiokapituli

11 §. *Lääninrovasti.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että lääninrovastin vaalista luovutaan. Tuomiokapituli nimittäisi lääninrovastin neljäksi vuodeksi kerrallaan rovastikunnan seurakuntien kirkkoherroista.

23 luku Luottamushenkilöt ja vaalit

16 §. *Piispan vaali ja äänioikeus.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kirkolliskokousedustajien ja hiippakuntavaltuustojen maallikkojäsenien lisäksi hiippakunnasta kirkkohallitukseen valitulla maallikkojäsenellä olisi äänioikeus piispan vaalissa. Kirkkohallituksen täysistuntoon hiippakunnasta valittua maallikkojäsentä voidaan pitää yhtenä hiippakunnan keskeisistä maallikoluottamushenkilöistä, joten on perusteltua, että hänellä on suoraan säännöksen perusteella äänioikeus piispan vaalissa. Toisaalta ehdotetun 4 momentin johdosta muutosta on pidettävä myös välttämättömänä vaalikokousmenettelyn ja vaalisalaisuuden säilyttämisen näkökulmasta.

Arkkipiispan vaalia koskevaan pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös siitä, että vaalin tulosta laskettaessa 2 momentissa tarkoitettujen arkkhiippakunnan äänioikeutettujen äänen painoarvoa vähennettäisiin kirkon vaalijärjestyksessä säädettävällä tavalla. Ehdotettu äänen painoarvon vähentäminen merkitsisi poikkeusta pykälän 1 momentissa säädetystä yhtäläisestä äänioikeudesta ja koskisi ainoastaan arkkipiispan vaalia. Kirkon vaalijärjestyksessä säädettäisiin tarkemmin menettelystä vaalin tulosta laskettaessa.

Lainsäädäntöteknisistä syistä koko pykälä ehdotetaan muutettavaksi.

17 §. *Äänioikeus pappisasessorin vaalissa.* Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi 2 momentti, joka koskee lääninrovastin vaalia, ja pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti.

2 Tarkemmat säännökset

Samassa yhteydessä tähän esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen kanssa kirkolliskokous päätti muuttaa kirkon vaalijärjestystä siten, että arkkipiispan vaalissa arkkhiippakunnan äänioikeutettujen antamat äänet jaettaisiin luvulla kolme. Lisäksi kirkon vaalijärjestyksestä poistettaisiin maininnat lääninrovastin vaalista ja kirkkojärjestyksen 19 luvun 11 §, joka koskee lääninrovastin sijaisen määräämistä, kumottaisiin tarpeettomana. Kirkolliskokouksen päätöksen mukaan muutokset tulevat voimaan samana päivänä kuin tässä esityksessä ehdotettu laki.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä elokuuta 2017.

Lain voimaan tullessa lääninrovastin virassa olevan toimikausi jatkuu sen määräajan loppuun, joksi hänet on nimitetty.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perustuslain 76 §:n mukaan kirkon hallinnosta ja järjestysmuodosta säädetään kirkkolaissa. Esityksessä on osaltaan kyse arkkipiispan vaalia koskevasta uudistuksesta, jolla pyritään aiempaa paremmin ottamaan huomioon arkkipiispan viran luonne ja tehtävät. Kirkkolakiin ehdotetaan säännöstä siitä, että arkkipiispan vaalin tulosta laskettaessa arkkihiippakunnan äänioikeutettujen äänten painoarvoa vähennettäisiin sen mukaan kuin kirkon vaalijärjestyksessä tarkemmin säädetään. Arkkipiispan vaalitapaa voidaan sinänsä pitää kirkon sisäisenä asiana, mutta säännös, jonka perusteella voidaan poiketa laissa säädetystä yhtäläisestä äänioikeudesta, ehdotetaan otettavaksi kirkkolakiin. Säännöksen ei voida katsoa olevan ristiriidassa perustuslain kanssa. Kirkkolain muutos voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

kirkkolain muuttamisesta

Kirkolliskokouksen ehdotuksen ja eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* kirkkolain (1054/1993) 2 luvun 3 §:n 1 momentti, 19 luvun 11 § sekä 23 luvun 16 ja 17 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 1274/2003 ja 19 luvun 11 § sekä 23 luvun 16 ja 17 § laissa 414/2014, seuraavasti:

2 luku

Kirkkolaki ja muut kirkkoa koskevat säädökset

3 §

Kirkon vaalijärjestys ja säädösten julkaiseminen

Kirkolliskokous antaa kirkon vaalijärjestyksen, jossa määrätään tarkemmin seurakuntavaaleista sekä kirkolliskokousedustajien ja hiippakuntavaltuuston jäsenten, piispan, papin ja tuomiokapitulin pappisasessorin ja maallikkojäsenen vaaleista.

19 luku

Tuomiokapituli

11 §

Lääninrovasti

Piispan ja tuomiokapitulin apuna rovastikunnan hallinnossa on lääninrovasti, jonka tuomiokapituli nimittää neljäksi vuodeksi kerrallaan rovastikunnan seurakuntien kirkkoherroista.

23 luku

Luottamushenkilöt ja vaalit

16 §

Piispan vaali ja äänioikeus

Piispan vaali toimitetaan suljetuin lipuin. Kukin äänioikeutettu saa äänestää yhtä ehdokkaaksi asetettua pappia.

Piispan vaalissa ovat äänioikeutettuja:

- 1) hiippakunnan papit;
- 2) hiippakunnan lehtorit;

3) hiippakunnasta hiippakuntavaltuustoon valitut maallikkojäsenet, kirkolliskokoukseen valitut maallikkoedustajat ja kirkkohallitukseen valittu maallikkojäsen;

4) saamelaiskäräjien kirkolliskokoukseen valitsema edustaja Oulun hiippakunnan piispan vaalissa;

5) hiippakunnan seurakuntien maallikkovalitsijat;

6) tuomiokapitulin lakimiesasessori ja maallikkojäsen.

Seurakuntien kirkkovaltuustojen ja seurakuntaneuvostojen maallikkojäsenet valitsevat niin monta maallikkovalitsijaa, että 2 momentin 3—6 kohdassa tarkoitettuja maallikkovalitsijoita on yhteensä yhtä monta kuin äänioikeutettuja pappeja ja lehtoreita yhteensä.

Arkkipiispan vaalissa äänioikeus on lisäksi muista hiippakunnista kirkolliskokoukseen valituilla edustajilla ja saamelaiskäräjien kirkolliskokoukseen valitsemalla edustajalla sekä hiippakuntavaltuustojen, tuomiokapitulien ja kirkkohallituksen jäsenillä. Vaalin tulosta laskettaessa 2 momentissa tarkoitettujen arkkihiippakunnan äänioikeutettujen äänten painoarvoa vähennetään sen mukaan kuin kirkon vaalijärjestyksessä tarkemmin säädetään.

17 §

Äänioikeus pappisasessorin vaalissa

Tuomiokapitulin pappisasessorin vaalissa äänioikeutettuja ovat hiippakunnan papit ja lehtorit.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa lääninrovastin virassa olevan toimikausi jatkuu sen määräajan loppuun, joksi hänet on nimitetty.

Helsingissä 30 päivänä maaliskuuta 2017

Pääministeri

Juha Sipilä

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen

Laki

kirkkolain muuttamisesta

Kirkolliskokouksen ehdotuksen ja eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kirkkolain (1054/1993) 2 luvun 3 §:n 1 momentti, 19 luvun 11 § sekä 23 luvun 16 ja 17 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 1274/2003 ja 19 luvun 11 § sekä 23 luvun 16 ja 17 § laissa 414/2014, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

**Kirkkolaki ja muut kirkkoa koskevat
säädökset**

**Kirkkolaki ja muut kirkkoa koskevat
säädökset**

3 §

3 §

*Kirkon vaalijärjestys ja säädösten julkai-
seminen*

*Kirkon vaalijärjestys ja säädösten julkai-
seminen*

Kirkolliskokous antaa kirkon vaalijärjes-
tyksen, jossa määrätään tarkemmin seurakun-
tavaaleista sekä kirkolliskokousedustajien ja
hiippakuntavaltuuston jäsenten, piispan, pa-
pin, tuomiokapitulin pappisasessorin ja maal-
likkojäsenen sekä lääninrovastin vaaleista.

Kirkolliskokous antaa kirkon vaalijärjes-
tyksen, jossa määrätään tarkemmin seurakun-
tavaaleista sekä kirkolliskokousedustajien ja
hiippakuntavaltuuston jäsenten, piispan, pa-
pin sekä tuomiokapitulin pappisasessorin ja
maallikkojäsenen vaaleista.

19 luku

19 luku

Tuomiokapituli

Tuomiokapituli

11 §

11 §

Lääninrovasti

Lääninrovasti

Piispan ja tuomiokapitulin apuna rovasti-
kunnan hallinnossa on lääninrovasti, joka va-
litaan kuudeksi vuodeksi kerrallaan rovasti-
kunnan seurakuntien kirkkoherroista.

Piispan ja tuomiokapitulin apuna rovasti-
kunnan hallinnossa on lääninrovasti, jonka
tuomiokapituli nimittää neljäksi vuodeksi
kerrallaan rovastikunnan seurakuntien kirk-
koherroista.

Tuomiokapituli nimittää lääninrovastin

Voimassa oleva laki

Ehdotus

virkaan jonkun kolmesta lääninrovastin vaalissa eniten ääniä saaneesta kirkkoherrasta.

23 luku

Luottamushenkilöt ja vaalit

16 §

Piispan vaali ja äänioikeus

Piispan vaali toimitetaan suljetuin lipuin. Kukin äänioikeutettu saa äänestää yhtä ehdokkaaksi asetettua pappia.

Piispan vaalissa ovat äänioikeutettuja:

- 1) hiippakunnan papit;
- 2) hiippakunnan lehtorit;
- 3) hiippakunnasta hiippakuntavaltuustoon valitut maallikkojäsenet ja kirkolliskokoukseen valitut maallikkoedustajat;
- 4) saamelaiskäräjien kirkolliskokoukseen valitsema edustaja Oulun hiippakunnan piispan vaalissa;
- 5) hiippakunnan seurakuntien maallikkovalitsijat;
- 6) tuomiokapitulin lakimiesasessori ja maallikkojäsen.

Seurakuntien kirkkovaltuustojen ja seurakuntaneuvostojen maallikkojäsenet valitsevat niin monta maallikkovalitsijaa, että 2 momentin 3—6 kohdassa tarkoitettuja maallikkovalitsijoita on yhteensä yhtä monta kuin äänioikeutettuja pappeja ja lehtoreita yhteensä.

Arkkipiispan vaalissa äänioikeus on myös muista hiippakunnista kirkolliskokoukseen valituilla edustajilla ja saamelaiskäräjien kirkolliskokoukseen valitsemalla edustajalla sekä hiippakuntavaltuustojen, tuomiokapitulien ja kirkkohallituksen jäsenillä.

23 luku

Luottamushenkilöt ja vaalit

16 §

Piispan vaali ja äänioikeus

Piispan vaali toimitetaan suljetuin lipuin. Kukin äänioikeutettu saa äänestää yhtä ehdokkaaksi asetettua pappia.

Piispan vaalissa ovat äänioikeutettuja:

- 1) hiippakunnan papit;
- 2) hiippakunnan lehtorit;
- 3) hiippakunnasta hiippakuntavaltuustoon valitut maallikkojäsenet, kirkolliskokoukseen valitut maallikkoedustajat ja kirkkohallitukseen valittu maallikkojäsen;
- 4) saamelaiskäräjien kirkolliskokoukseen valitsema edustaja Oulun hiippakunnan piispan vaalissa;
- 5) hiippakunnan seurakuntien maallikkovalitsijat;
- 6) tuomiokapitulin lakimiesasessori ja maallikkojäsen.

Seurakuntien kirkkovaltuustojen ja seurakuntaneuvostojen maallikkojäsenet valitsevat niin monta maallikkovalitsijaa, että 2 momentin 3—6 kohdassa tarkoitettuja maallikkovalitsijoita on yhteensä yhtä monta kuin äänioikeutettuja pappeja ja lehtoreita yhteensä.

Arkkipiispan vaalissa äänioikeus on lisäksi muista hiippakunnista kirkolliskokoukseen valituilla edustajilla ja saamelaiskäräjien kirkolliskokoukseen valitsemalla edustajalla sekä hiippakuntavaltuustojen, tuomiokapitulien ja kirkkohallituksen jäsenillä. *Vaalin tulosta laskettaessa 2 momentissa tarkoitettujen arkkihiippakunnan äänioikeutettujen äänten painoarvoa vähennetään sen mukaan kuin kirkon vaalijärjestyksessä tarkemmin säädetään.*

HE 26/2017 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

Äänioikeus pappisasessorin ja lääninrovastin vaalissa

Tuomiokapitulin pappisasessorin vaalissa äänioikeutettuja ovat hiippakunnan papit ja lehtorit.

Lääninrovastin vaalissa äänioikeutettuja ovat rovastikunnan papit ja lehtorit.

17 §

Äänioikeus pappisasessorin vaalissa

Tuomiokapitulin pappisasessorin vaalissa äänioikeutettuja ovat hiippakunnan papit ja lehtorit.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa lääninrovastin virassa olevan toimikausi jatkuu sen määräjän loppuun, joksi hänet on nimitetty.